

KVIROVSKO JEZIKOSLOVJE V KONTEKSTU POSTSTRUKTURALISTIČNIH JEZIKOSLOVNIH PRISTOPOV

BRANISLAVA VIČAR

Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Maribor, Slovenija
branislava.vicar@um.si

Prispevek predstavi kvirovsko jezikoslovje, ki je danes eden od pomembnejših in prodornejših poststrukturalističnih pristopov v preučevanju jezika, spola in seksualnosti. Pomemben vpliv na razvoj področja predstavlja koncept heteroseksualne matrice Judith Butler in njena aplikacija koncepta performativnosti na konstrukcijo (spolne) identitete. Osnovni namen kvirovskega jezikoslovja je preučevanje jezikovne konstrukcije heteronormativnosti in normativnega spolnega binarizma kot njenega podpornega mehanizma. Prvi del prispevka prinaša pregled razvoja, temeljnih konceptov, ciljev in raziskovalnih metodologij kvirovskega jezikoslovja, drugi del pa se posveča raziskavam slovenskega kvirovskega jezikoslovja. Čeprav težišče raziskav kvirovskega jezikoslovja ostaja v anglofonih kulturah, lahko pričakujemo, da bo tematika ob okrepljeni prisotnosti kvirovskih gibanj vedno bolj aktualna tudi v drugih jezikovno-kulturnih okoljih. Slovensko jezikoslovje je v svoj teoretsko-metodološki okvir relativno hitro vključilo kvirovski pristop; čeprav zaenkrat ostaja omejeno na posamezne raziskave, se v svetovno kvirovsko jezikoslovje vključuje z izvirnim prispevkom v gradivu, pristopu in izsledkih. V kontekstu sodobnih jezikoslovnih razvojev se v slovenskem jezikoslovju vsekakor kaže potreba po konsolidaciji poststrukturalističnih jezikoslovnih pristopov.

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.ff.2.2024.12](https://doi.org/10.18690/um.ff.2.2024.12)

ISBN
978-961-286-854-3

Ključne besede:
slovenski jezik,
kvirovsko jezikoslovje,
poststrukturalizem,
spolni binarizem,
heteronormativnost

Univerzitetna založba
Univerze v Mariboru

DOI
[https://doi.org/
10.18690/um.ff.2.2024.12](https://doi.org/10.18690/um.ff.2.2024.12)

ISBN
978-961-286-854-3

Keywords:

Slovene language,
Queer Linguistics,
poststructuralism,
gender binarism,
heteronormativity

QUEER LINGUISTICS IN THE CONTEXT OF POSTSTRUCTURALIST APPROACHES TO LINGUISTICS

BRANISLAVA VIČAR

University of Maribor, Faculty of Arts, Maribor, Slovenia
branislava.vicar@um.si

The paper presents Queer Linguistics, which is one of the most important and insightful poststructuralist approaches in the study of language, gender and sexuality. Judith Butler's concept of the heterosexual matrix and her application of the concept of performativity to (gender) identity construction have clearly influenced the field. Queer Linguistics is primarily concerned with the linguistic construction of heteronormativity and normative gender binarism as its supporting mechanism. The first part of the paper provides an overview of the development, basic concepts, central goals and research methodologies of Queer Linguistics, while the second part is dedicated to Slovene Queer Linguistics research. Although most studies originate from Anglophone cultures, we can assume that with the increasing presence of queer movements the topic will also gain relevance in other linguistic and cultural settings. Slovene linguistics has been relatively quick to incorporate the Queer approach into its theoretical and methodological framework. Even though it remains limited to individual research for the time being, its material, approaches and findings are original contributions to the field. In the context of modern linguistic developments, Slovene linguistics clearly demonstrates the need to consolidate poststructuralist linguistic approaches.

1 Uvod¹

Kvirovsko jezikoslovje je relativno mlada jezikoslovna veja, ki se je do danes uveljavila kot najsplošneje razširjena paradigma znotraj širšega področja študij jezika, spola in seksualnosti. Kot poststrukturalistični jezikoslovni pristop jezika ne pojmuje v strukturalističnem smislu, tj. kot abstraktni predpogoj, na katerem bi bila osnovana jezikovna raba, temveč kot rezultat ponavljajočih se jezikovnih praks, ki so skozi čas pripeljale do diskurzivne materializacije posameznih strukturnih kategorij (Motschenbacher 2010: 61–62). Predsodki, razmerja družbene moči in družbena prevlada se kodirajo v jeziku, in tudi če predsodki v družbi izginejo, ostanejo fosilizirani v jezikovnih izrazih (Gorjanc 2005: 198, 2017: 42). Medjezikovne primerjave zvrstnosti in stopenj v zgodovinskem razvoju jezika v luči kvirovskega jezikoslovja prinašajo pomembne izsledke, ki potrjujejo, da spol in seksualnost nista (zgolj) naravni oz. biološki kategoriji, temveč se oblikujeta v kulturnem in družbenem kontekstu (Motschenbacher 2019: 48).² V tem smislu poststrukturalistični pristopi k jeziku in identiteti, kot je tudi kvirovsko jezikoslovje, identitete ne pojmujejo kot stabilne in preddiskurzivno dane, ki bi se zgolj odražala v jezikovni rabi, ampak kot fluidno diskurzivno kategorijo (Gorjanc 2017: 20), ki se v jezikovni rabi konstruira (Motschenbacher in Stegu 2013: 522) oz. se z vsakim diskurzivnim konstruktom na novo vzpostavlja (Gorjanc 2017: 20). Pomen kvirovskega jezikoslovja za razumevanje sociolingvističnih praks konstruiranja identitetnih kategorij in njihove vloge v dominantnih diskurzih osvetljuje Barrett (2002: 39):

[K]virovska teorija je pomembna; če že ne za sociolingvistično teorijo, vsaj za razumevanje sociolingvističnih praks. Če nam kot sociolingvistkam_om zadošča raziskovalna paradigma, ki posameznice_ke umešča v izključevalne kategorije, ki zgolj zmeraj znova vpisujejo kulturne predpostavke o ustreznem in »normalnem« vedenju, potem kvirovska teorija sploh ni pomembna. Če pa želimo, po drugi strani, resnično razumeti vlogo jezika v družbi, ne da bi pri tem zgolj reproducirali kulturno ideologijo (in predsodke, izključevalne prakse in postopke družbene prevlade, inherentne tej ideologiji), potem se lahko kvirovska teorija izkaže za zelo pomembno.

¹ Prispevek je nastal v okviru raziskovalnega programa *Slovenski jezik – bazične, kontrastivne in aplikativne raziskave* (P6-0215), ki ga sofinancira Javna agencija za raziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije iz državnega proračuna.

² Domnevno naravnost in univerzalnost spolnih in seksualnih binarizmov destabilizirajo tudi antropološke raziskave nezahodnih kultur, ki so, čeprav so bile zahodne interpretacije spola sprva etnocentrične, omogočile prepoznavanje čezkulturne spolne variantnosti. Veliko nezahodnih kultur, tradicionalno, tudi ni poznalo razlikovanja hetero – homo. Prvo prepoznavanje gejevskih in lezbičnih identitet v posameznih nezahodnih kulturah je bilo v veliki meri posledica globalizacije in vpeljave zahodnih dominantnih diskurzov v druge kulture (Motschenbacher in Stegu 2013: 572). Globalna variantnost na oseh spola in seksualnosti obenem potrjuje, kako spremenljivo in ultimativno težko je lahko kategoriziranje raznolikih izrazitev spola in seksualnosti v binarnem okviru (gl. Vincent in Manzano 2017).

Kvirovsko jezikoslovje se je razvilo v devetdesetih letih 20. stol. v ZDA in se tam in posledično v drugih anglofonih kulturah tudi najširše uveljavilo. Prvo znanstveno delo, ki je utrlo pot temu področju, je antologija *Queerly Phrased*, ki sta jo uredili Livia in Hall (1997a). Kot urednici zapišeta v uvodnem prispevku, je publikacija izšla z namenom, da bi »vzpostavila jezikoslovni prostor za kvirovsko teorijo, obenem pa usmerila pogled k jezikoslovnim koreninam številnih principov kvirovske teorije« (Livia in Hall 1997b: 15). V zadnjih letih lahko spremljamo izjemno povečanje števila raziskav s področja kvirovskega jezikoslovja, tudi s prispevkom slovanskega jezikoslovja, in sicer v obliki znanstvenih monografij (npr. Motschenbacher 2010; Gorjanc 2017), prispevkov v monografskih publikacijah in zbornikih (npr. Davis, Zimman in Raclaw (ur.) 2014; Milani (ur.) 2018) ter znanstvenih člankov (npr. Gorjanc in Fišer 2018; Motschenbacher 2019; Kolek 2019; Konnelly 2021; Zimman 2021). Letna konferenca *Lavender Languages and Linguistics*, ki poteka od leta 1993, ko jo je na Ameriški univerzi v Washingtonu prvič organiziral William L. Leap, je postala priznana platforma za preučevanje kvirovskega jezikoslovja. Leta 2012 je pri založbi John Benjamins začela izhajati znanstvena revija *Journal of Language and Sexuality*, ki predstavlja »novo razvojno stopnjo v študijah jezika in seksualnosti« (Leap in Motschenbacher 2012) in se usmerja zlasti na preučevanje hegemonih spolnih in seksualnih binarizmov in konstrukcij (določenih tipov) heteroskusalnosti kot norme, kakor tudi na razmerje med jezikom in seksualnostjo zunaj binarnosti hetero – homo (Leap in Motschenbacher 2012: 6). V slovenski jezikoslovni prostor je kvirovsko jezikoslovje vpeljal Vojko Gorjanc (npr. 2012a, 2012b, 2014, 2015) in v tem okviru utemeljil kvirovsko leksikografijo (2015, 2017). Kot platforma za mednarodno preučevanje kvirovskega jezikoslovja se s svojo interdisciplinarno in poststrukturalistično naravnanoostjo vzpostavlja znanstvena revija *Slovenščina 2.0: empirične, aplikativne in interdisciplinarne raziskave*.

2 Teoretska izhodišča in temeljni koncepti kvirovskega jezikoslovja

Kvirovsko jezikoslovje kot eden od poststrukturalističnih pristopov k preučevanju jezika, spola in seksualnosti se ukvarja z analizami jezikovnih podatkov, ki so utemeljene na uvidih kvirovske teorije. Izhodišče kvirovske teorije, ki je nastala v poznih osemdesetih oz. zgodnjih devetdesetih letih 20. stoletja v ZDA, je preizpraševanje esencialističnega pojmovanja identitetnih kategorij (Motschenbacher 2010: 10), tj. pojmovanja, da obstajajo določene inherentne, stalne in nespremenljive lastnosti določenih skupin ljudi, ki naj bi bile skupne vsem članicam_om te skupine in po katerih naj bi se posamezne skupine bistveno

razlikovale od drugih. Razlike med članicami_i posameznih skupin, kakor tudi podobnosti med članicami_i različnih skupin ostajajo pri esencialističnem pojmovanju povsem prezrte. Kvirovska teorija se je razvila vzporedno s kvirovskimi politikami, ki so predstavljale odziv na identitetne politike gejevsko-lezbičnega gibanja v ZDA v sedemdesetih in osemdesetih letih 20. stol. Gejevsko-lezbične politike so seksualnost vzpostavile kot edino osnovo esencialistične identitetne kategorizacije, ki spregleduje medpresečnost seksualnosti z drugimi razsežnostmi družbene subjektivnosti, kot so družbeni razred, starost, etnija ali spol (Motschenbacher 2010: 6; Perger 2020: 12–13). Na podlagi esencializiranih identitet se gejevsko-lezbično gibanje distancira od skupnih političnih bojov za družbeno pravičnost in se pretvori v gibanje, v katerem domnevno koherenten gejevski oz. lezbični subjekt tvori osnovo politične vršilskosti (Motschenbacher 2010: 6), tj. gibanje, v katerem se gej bori *zgolj* proti zatiranju gejev in lezbijka *zgolj* proti zatiranju lezbijk (Livia in Hall 1997: 6). Kvirovske teorije in politike lahko torej, kot zapiše Perger (2014: 83), »učinkovito nastopajo kot kritika, 'glas vesti' trenutnim oblikam lezbično-gejevskih gibanj, ki so se usidrala v toku zahtevanja enakopravnosti *zgolj* gejev in lezbijk«. Kritična ost pa ni uperjena *zgolj* proti gejevsko-lezbičnemu gibanju, ampak se usmerja tudi na esencialistične predpostavke v gejevsko-lezbičnih študijah. De Lauretis, ki je vpeljala termin *kvirovska teorija* (1991), opozori, da je v gejevsko-lezbičnih študijah (te so se do devetdesetih let 20. stol. že institucionalizirale) umanjala znotrajkategorialna (tj. znotrajspolna in znotrajseksualna) raznolikost in je prevladala izkušnja belega geja srednjega razreda. Prav v kvirovski teoriji, ki jo sopostavi z gejevsko-lezbičnimi študijami, prepozna potencial za medpresečno obravnavo seksualnosti.

Osrednji interes kvirovske teorije je dekonstrukcija dveh vplivnih binarizmov, ki stabilizirata drug drugega: moški – ženska in heteroseksualnost – homoseksualnost (Motschenbacher 2010: 6). Kvirovska kritika se usmerja na teoretske premise študij jezika, spola in seksualnosti, ki temeljijo na binarnem pojmovanju spola oz. *spolnem binarizmu*, tj. kulturnem sistemu, ki je utemeljen na predpostavki, da obstajata le dva spola – moški in ženski –, in predpostavlja, da so spolne razlike naravno dane. Moški in ženski spol sta torej v binarnem spolnem sistemu pojmovana kot edini možni realnosti. Po Butler (1990) je klasifikacija človeških bitij na ženske in moške podprta s *heteroseksualno matrico*, ki jo konstituirajo trije elementi: »biološki« spol – družbeni spol oz. spolna identiteta – heteroseksualna želja, zapisana matrica pa je utrjena s pojmovanjem identitete kot stabilne, nespremenljive in koherentne (Perger 2014: 76). Elementi matrice se v procesu diskurzivne materializacije uresničujejo v dveh

kombinacijah: moški spol – moške spolne prakse – ženska kot objekt seksualne želje in ženski spol – ženske spolne prakse – moški kot objekt seksualne želje (Motschenbacher 2010: 14). Normativna pojmovanja moškosti in ženskosti so nujno heteroseksualna in v tem okviru se heteroseksualnost vzpostavi kot norma, s katero se opredeljujejo vse spolne in seksualne identitete ter prakse (Renold 2006: 493). Subjekti, ki se ne morejo (ali ne želijo) umestiti v predstavljeni vzorec oz. vnaprej določene kategorije, so degradirani kot odklonski, spolne in seksualne prakse, s katerimi se povezujejo, pa kot »nenaravne«, nelegitimne in patološke; kot zapiše Motschenbacher (2010: 14), nimajo statusa polnega subjekta, njihova izkušnja pa v številnih kontekstih ostaja prezrta oz. je potisnjena v nevidnost. Prav zato je v kvirovski teoriji spolni in seksualni binarizem pojmovan kot »primarni simbol marginalizacije in stigmatizacije nenormativnih subjektov in praks« (Davis, Zimman in Raclaw 2014: 1) kot normativni spolni sistem posameznice_ke sili, da se umestijo na eno stran binarne ločnice, in marginalizira tiste, ki ne izpolnjujejo normativnih pričakovanj o »spolnih nasprotjih« (Barrett 2014: 210). Pri tem velja opozoriti, da so bili kritični pristopi k seksualni normativnosti prisotni že v osemdesetih letih 20. stol. na področju lezbičnega feminizma. Na institucionalizacijo heteroseksualnosti kot podstati družbenih, kulturnih in materialnih pogojev, ki oblikujejo in uravnavajo naša vsakdanja življenja, opozori že Rich (1980) s terminom *prisilna heteroseksualnost*, Wittig (1992) pa sistem predpostavk in institucij, osnovan na binarni seksualni kategorizaciji strne v sintagmi *heteroseksualna pogodba*. Po Wittig je koncept dveh spolov (moškega in ženskega kot binarnih nasprotij) historični in družbeni pojav, ki je v zahodnih družbah pridobil status naravno danega dejstva. Wittig kategoriji ženske in moškega opredeli kot politični kategoriji (Wittig 1992: 14), to pomeni, da kategoriji nista nevtralni, ampak nosita v sebi vpise družbenih razmerij moči in hierarhij. Izhajajoč iz teh pojmovanj, Butler (1990) vpelje koncept heteroseksualne matrice, ki vzpostavlja normativne moškosti in ženskosti (po Butler intelegibilne spole). Normativni mehanizmi usmerjajo (samo)umeščanje subjektov v dominantni heteroseksualni scenarij, tj. podpirajo vzpostavljanje spolno normativnih subjektov.³ Kot osvetli Butler (1990), se morajo prakse, ki stabilizirajo heteroseksualno matrico, kontinuirano ponavljati. Zato je *heteronormativnost*, tj. kulturni sistem, ki ohranja spolni

---

³ Normativni spolni diskurzi so sestavni del diskurzivne socializacije (Motschenbacher 2010: 14–15; Renold 2006). Otroci so takoj po rojstvu soočeni s spolno zaznamovanimi subjektnimi pozicijami. Izjava »*Deklica/deček je*« namreč telesu pripiše spol in obenem sproži diskurzivno socializacijo: izjava usmerja dejanja, kot so izbira otrokovih oblačil in igrač ali ureditev otroške sobe, otrok pa bo v tem procesu prisiljen izpolnjevati predpisano družbeno vlogo, s čimer se bo konstituiral kot ženski/moški subjekt. Predpisovalnost navedene izjave se nanaša na vsako kulturno prepoznano dejanje, ki ga oseba izvaja; od tega, kako si ureja pričesko, do tega, kako hodi, govori ali se smeji (Livia in Hall 1997: 12).

in seksualni red, kjer je heteroseksualnost pojmovana kot univerzalno merilo spolnih in seksualnih identitet ter praks, v kvirovski teoriji pojmovana kot rezultat diskurzivne materializacije, tj. oblikuje se v času in s stalnimi ponovitvami (Motschenbacher 2010: 11, 14). Poleg tega heteronormativnost predpostavlja točno določeno obliko heteroseksualnosti, ki normativno strukturira vedenje in prakse ljudi (Motschenbacher in Stegu 2013: 524); družbeno zaželeno obliko heteroseksualnosti je osnovana na spolnem binarizmu ter pripisuje moškim in ženskam komplementarne vloge (Motschenbacher 2010: 16).⁴ V tem smislu lahko v povezavi s heteronormativnostjo⁵ mislimo *cisnormativnost*, tj. kulturni sistem, ki ohranja spolni in seksualni red, utemeljen na predpostavki skladnosti spola, pripisanega ob rojstvu, s spolom (tj. spolno identiteto) osebe, saj je spolni binarizem konstitutivni element te normativne družbene strukturiranosti. Kot izpostavlja Perger (2016: 47), se hetero- in cisnormativnost medsebojno podpirata: heteronormativnost za lasten hegemoni položaj potrebuje zgolj dva spola (moškega in ženskega), vzpostavljena kot komplementarna. A prav konstituiranje heteroseksualnosti in spola na način opozicionalne ureditve dveh identitet (heteroseksualnost/homoseksualnost; moški/ženska), kjer ena konstituira drugo; a se ena vzpostavlja kot univerzalna, normativna, druga pa kot patološka plat normativnega, izpostavlja krhkost heteroseksualne matrice (Butler 1993).⁶ V tem je mogoče prepoznati izhodišča za nove umestitve razprave o dekonstrukciji spolnih in seksualnih binarizmov.

3 Kvirovsko jezikoslovje in vprašanje identitete

Potencial kvirovske teorije izhaja iz dekonstrukcije stabilne in nespremenljive identitete (na osi spola in seksualnosti), ki se vzpostavlja v odnosu do *drugega* in prek njegovega izključevanja (Perger 2014: 76). Kvirovski subjekt tovrstnim identitetam

---

⁴ Normativna pričakovanja glede heteroseksualnega razmerja se med drugim nanašajo na to, da je med žensko in moškim, ki tvori tako razmerje, določeno starostno razmerje, da se držita stereotipnih ženskih in moških področij v smislu izbire poklica, prostočasnih dejavnosti ipd. (Motschenbacher in Stegu 2013: 524).

⁵ Opozoriti velja, da kritična refleksija heteronormativnosti nujno ne pomeni, da so neheteroseksualni konteksti razbremenjeni normativnih vplivov. Medtem ko so heteronormativne strukture vseprisotne in dominantne, se na družbeni mikroravni, in sicer v kontekstih, kjer heteroseksualnost ni pojmovana kot neprevprašljiva norma, lahko vzpostavljajo tem kontekstom lastne notranje normativnosti, ki se povezujejo z asimilacijskimi praksami, ki zrealijo heteronormativne vzor(c)e. Za tovrstne istospolne normativnosti se je uveljavil termin *homonormativnost*, ki vzpostavlja določeno obliko homoseksualnosti kot merilo vseh seksualnih identitet in praks (Duggan 2002; Motschenbacher in Stegu 2013: 524–525). S tem se vzpostavljajo nove meje med »normalnim in patološkim« oz. nove hierarhijske seksualnosti, ki marginalizira vse seksualne prakse, ki so izključene iz normativnih družbenih navad in dominantnih reprezentacij (Perger 2014: 73–74).

⁶ Tudi Wittig (1992) izpostavlja, da kritična refleksija raznolikih izkušenj in teles, ki jih povezujejo oznake, kot so transspolnost, interspolnost idr., razkriva nezadostnost in togost binarnega sistema seksualne kategorizacije.

nasprotuje tako, da se postavi zunaj njih, tj. zunaj spolnega in seksualnega binarizma (Perger 2014: 72). Pri tem ne zavzame nobene točno določene pozicije v družbenih identitetnih kategorijah, je označevalec brez stabilnega označenca; njegova vsebina se polni individualno, mimo (represivnih) identitetnih kategorij, utemeljena pa je na nasprotovanju normativnim sistemom (Barrett 2002: 27; Motschenbacher 2010: 9; Perger 2014: 77) ter osebni in družbeni zavezi življenja zunaj njih (Ahmed 2006: 161). Kvirovski subjekt lahko torej označuje posameznice_ke, ki se povezujejo z neopredeljeno množico spolnih in seksualnih praks, ki se vzpostavljajo zunaj normativnih predpostavk dominantnih družbenih diskurzov oz., kot zapišeta Bucholtz in Hall (2004: 490), »na izključenih marginah zgodovinsko in kulturno variabilnih heteronormativnih sistemov«. ⁷ Svoj pomen pridobi prav v opozicijskem razmerju do norme, s tem da se vzpostavi kot nasprotje temu, kar velja za »normalno«, legitimno in dominantno (Halperin 1995 v Leap in Motschenbacher 2012: 7). ⁸ Prav »kvirovski moment« (Ahmed 2006) pa je tisti bistveni element, po katerem se kvirovska teorija razlikuje od gejevsko-lezbičnih študij. Čeprav slednje vsebujejo kvirovski potencial v smislu preučevanja neheteroseksualnih identitet, ne predpostavljajo nujno kritične refleksije seksualnih in spolnih kategorij in njihovih normativnosti, značilnih za kvirovsko teorijo (Motschenbacher in Stegu 2013: 520).

Kvirovsko perspektivo lahko vključujejo različna področja humanistike in družboslovja (kvirovska literarna kritika, kvirovska antropologija, kvirovska psihologija itn.), vendar pa, kot izpostavita Motschenbacher in Stegu (2013: 521), kvirovska teorija izkazuje posebno povezanost prav s kvirovskim jezikoslovjem, saj konstrukcija spola in seksualnosti ter z njima povezanih kategorij in binarizmov poteka na področju diskurza. Poudariti velja, da se kvirovsko jezikoslovje ne ukvarja s preučevanjem jezika vnaprej določene množice kvirovskih subjektov, saj take množice ni mogoče opredeliti (Barrett 2002: 28), ampak pomeni premik od

⁷ Motschenbacher in Stegu (2013: 521) opozorita, da je binarno pojmovanje kvirovskosti preveč poenostavljeno, da bi zajelo dejansko seksualno variabilnost, zato prepostavita kontinuum kvirovskosti, na katerem bi se določena vedenja opredelila kot bolj ali manj kvirovska od drugih. V tem smislu bi lahko po Bucholtz in Hall (2004: 490–491) na ta kontinuum umestili vse (časovno in situacijsko) seksualno marginalizirane subjekte (tj. tudi določene heteroseksualne subjekte, ki se umeščajo zunaj normativnih struktur seksualnosti); avtorici med primeri navajata npr. afroameriške sužnje, ki v času suženjstva v ZDA niso imeli pravice do poroke, in afroameriške matere samohranilke. Podobno so po Halberstam (2005: 10) kvirovski subjektu ljudje, ki namerno, naključno ali po sili razmer »živijo zunaj reproduktivnih in družinskih časovnosti, kakor tudi na robovih logike dela in produkcije«.

⁸ Zunaj akademskega prostora se je pomen pridevnika kvirovski skozi čas spreminjal; medtem ko se je sprva uporabljal kot žaljivka za homoseksualne osebe, je (vsaj v LGBTQ+ prijaznih kontekstih) izgubil negativni pomenski potencial in se je začel uporabljati kot krovni termin za vse neheteroseksualne identitete (Motschenbacher in Stegu 2013: 520). Perger (2014: 77–78) za slovenski prostor ugotavlja, da se kaže manko vsebinske zgodovine koncepta kvirovskega subjekta, značilne za angleško govoreča okolja, zato lahko kvirovski subjekt zgolj nadomesti identiteto geja in lezbijke ali pa razpade v »neopredeljevanje« oz. neko lagodno identiteto brez kritičnega oz. subverzivnega potenciala, značilnega za kvirovske pozicije.

tradicionalnih pristopov k jeziku in identiteti, ki identiteto pojmujejo kot inherentno lastnost posameznice_ka, k razumevanju identitete kot rezultata intersubjektivnih praks in ideologij, ki ne potekajo nujno na zavedni ravni. Intersubjektivna praksa pri tem pomeni, da družbena identifikacija ni lastnost posameznice_ka, ampak je inherentno odnosa: subjekt je v procesu družbene identifikacije tako vršilec kot cilj družbenih procesov, ki določajo njegovo subjektivno umeščanje (Bucholtz in Hall 2004: 493–494). Kvirovsko jezikoslovje se osredinja na načine, kako se normativne predpostavke, vezane na opredeljive (spolne in seksualne) identitetne kategorije, vzpostavljajo kot del dominantnega diskurza, v katerem je normativna realnost pojmovana kot naravna danost (Gorjanc 2017: 19). V tem smislu kritično reflektira vse identitetne kategorije, saj normativno uravnavajo in izključujejo tiste, ki ne izpolnjujejo njihovih normativnih zahtev, tj. ne ustrezajo normativnim predpostavkam o tem, kaj konstituira članstvo v posamezni identitetni kategoriji (Motschenbacher 2010: 10).

Temeljni mehanizem, ki predstavlja podstat jezikovne konstrukcije identitete, je performativnost jezikovnih znakov (Livia in Hall 1997b; Motschenbacher 2010: 24). Koncept performativnosti izhaja iz filozofije jezika (Austin 1975), Butler (1990, 1993, 1997) pa je koncept vpeljala na področje poststrukturalističnega feminizma in kvirovske teorije ter ga aplicirala na konstrukcijo identitet. Performativni izreki, kot so *Stavim 50 evrov*, *Zaključujem sejo*, *Imenujem komisijo za zagovor*, zgolj ne opisujejo sveta, ampak ga spreminjajo, tj. performativi so jezikovna družbena dejanja (Bucholtz in Hall 2004: 491). V množici performativnih izrekov lahko prepoznavamo tudi performative, ki se nanašajo na identitetne kategorije. Trditve, kot sta *Deklica je!* ali *Gej sem*, imajo ilokucijski performativni učinek, saj v trenutku izrekanja povzročijo spremembo, tj. subjekt umestijo v določeno identitetno kategorijo. Ko denimo določeno osebo poimenujemo *dekllica* ali *deček*, obenem s poimenovanjem predpišemo tudi normativna vedenja, prototipično povezana s tema kategorijama. Barrett (2002: 28–29) izpostavlja tudi drugi tip performativov, kot so *Vsi drsalci so geji*, *Aziji so prijazni*, *Ženske niso primerne za delo v gradbeništvu*, njihov učinek sicer ni nujno takojšen, a s povezavo stereotipov z določeno identitetno oznako konstruirajo zamišljenega referenta določene identitetne kategorije. Koncept performativnega izreka razveljavlja tradicionalno sociolingvistično pojmovanje identitete kot preddiskurzivno dane (Hall 2003: 373) ter vpeljuje pojmovanje, da se identiteta vzpostavlja z jezikovnimi in drugimi semiotskimi praksami. Performativi pa niso enkratna dejanja, ampak delujejo na način kontinuiranih ponovitev. S ponovitvami performativov, ki vsebujejo identitetne oznake, se referent določene identitetne

kategorije konstruira tako v mislih govorce_ca kot v širšem družbenem diskurzu oziroma, kot osvetljuje Barrett (2002: 29), »identitetne kategorije se oblikujejo s ponovitvami izjav, ki posameznice_ke umeščajo v določene kategorije, kakor tudi s ponovitvami izjav, ki določeni kategoriji pripisujejo določene družbene attribute ali prakse«. Kvirovska teorija (Butler 1990, 1993) poleg jezikovnih performativov identitetnih kategorij kot performativne prepoznava tudi druge vidike družbenih praks. S performativnega vidika se spolna identiteta konstruira s sistemom medsebojno povezanih ponovitev spolnih norm. Ponovitve pa ne konstituira zgolj samih identitetnih kategorij, ampak obenem omejujejo kulturno sprejemljivost praks, povezanih z določenimi identitetnimi kategorijami; subjekt, ki koherentno ponavlja performative, ki ustrezajo družbeno vsiljenim spolnim normam, se vzpostavlja kot opredeljiv, kulturno prepoznaven, tj. spolno normativni subjekt.

Kvirovsko jezikoslovje torej predstavlja temeljni izziv predpostavki, da so binarni sistemi spolne in seksualne kategorizacije naravni, univerzalni in nedvomni. V tem smislu se kot izhodiščna točka kvirovskega jezikoslovja kaže prizadevanje za ponovno teoretsko opredelitev apriornih dihotomij, kot sta moški – ženska, heteroseksualnost – homoseksualnost. (Davis, Zimman in Raclaw 2014: 1) Po Motschenbacherju (2010: 11, 2019: 3–5) lahko opredelimo naslednje temeljne cilje kvirovskega jezikoslovja: 1) preučevanje diskurzivne konstrukcije spola in seksualnosti; 2) preizpraševanje spolnih in seksualnih kategorij in binarizmov ter posledično rekonceptualizacija dominantnih diskurzov, ki oblikujejo spolne in seksualne identitete; 3) razkrivanje normativnih spolnih in seksualnih mehanizmov (tj. heteronormativnosti – oz. normativnega statusa določenega tipa hereseksualnosti –, cisnormativnosti, na mikroravni tudi homonormativnosti); 4) preučevanje manj konvencionalnih in nenormativnih spolnih in seksualnih diskurzov. Za svoje raziskovalne namene kvirovsko jezikoslovje uporablja širok nabor raziskovalnih metodologij, od kvantitativnih, kot sta npr. variacijska sociolingvistika in korpusno jezikoslovje, do kvalitativnih, kot so denimo konverzijska analiza, jezikovna etnografija in kritična diskurzivna analiza (gl. Motschenbacher 2019). V posameznih raziskavah se pogosto kombinirajo različne metode, denimo kombinacija mikro- in makroperspektiv (npr. etnometodologije in diskurzivne analize) in/ali kvantitativnih in kvalitativnih pristopov (npr. korpusnega jezikoslovja in kritične diskurzivne analize).

4 Raziskovanje slovenskega jezika s perspektive kvirovskega jezikoslovja

Začetki slovenskega kvirovskega jezikoslovja (Gorjanc 2012a, 2012b, 2014, 2015) sovpadajo z začetki razvoja kvirovske teorije v slovenskem akademskem prostoru (Perger 2014). Čeprav je kvirovska perspektiva prisotna že v razpravah Vojka Gorjanca, ki izpostavljajo vlogo slovarja v družbi ter vzpostavljajo razmerje med diskurzivno realnostjo in slovarskimi opisi s poudarkom na leksikalnih elementih, v katerih so zakodirani družbeni predsodki (Gorjanc 2004, 2005), pa je osnovni namen kvirovskega jezikoslovja, tj. kritično preučevanje heteronormativnosti, prvič eksplicitno artikuliran v Gorjančevih prispevkih *Encoding Heteronormativity in the Target Culture: Slovenian Translations of The Merchant of Venice* (2012a) ter *Ideologija heteronormativnosti, prevodna in jezikovna norma* (2012b). Avtor v navedenih razpravah predstavi obsežno raziskavo o kodiranju heteronormativnosti v slovenskem jezikovno-kulturnem prostoru. Posebno pozornost namenja vprašanju heteronormativnosti slovarskega opisa slovenskega jezika, in sicer na osnovi analize leksike v *Slovarju slovenskega knjižnega jezika* (SSKJ), povezane s homoseksualnostjo in homoerotiko. Pri tem ne predstavlja zgolj stanja v slovarskih opisih, ampak preučuje, v kolikšni meri slovarski opisi temeljijo na diskurzivni realnosti, ter razkriva ideološke izbire pri njihovi realizaciji. Analiza slovarskih opisov razkriva, da je slovensko leksikalno normo pomembno sooblikovala vključenost prevodnih besedil v referenčni jezikovni vir za nastanek SSKJ. Slovarski opisi v SSKJ, povezani s homoseksualnostjo, v veliki meri temeljijo na prevodni normi, ki se je oblikovala s prevodi klasične literature v prvi polovici 20. stol., na jezikovne opise pa so vplivala tudi stališča prevajalcev teh del (izražena zlasti v metabesedilih, kot so predgovori in spremne besede). Čeprav jezikovni vir, ki je bil uporabljen za slovarske opise v SSKJ, izkazuje, kot ugotavlja Gorjanc (2012b: 43–44), tudi nevtralne kontekste rabe homoseksualnosti, izbor zgledov rabe (ti v primerjavi z razlagami dopuščajo prostor ideološkim preferenčnim izbiram leksikografskega kolektiva) prispeva h kodiranju heteronormativnosti in konstrukciji homoseksualnosti kot deviacije. Kot izpostavita Kern (2015: 151) in Gorjanc (2017: 75–76), so v drugi, dopolnjeni in deloma prenovljeni izdaji *Slovarja slovenskega knjižnega jezika* (2014), t. i. SSKJ-ja 2, posamezne razlage aktualizirane, zgledi, ki homoseksualnost konstruirajo kot deviacijo, pa korigirani. Spremembe pomenijo korak v smeri družbeno odgovornega slovaropisja,

kljub temu pa v SSKJ-ju 2 (glede na časovni okvir sprememb) ostajajo slovarski opisi, ki »so ostanek časa in gradiva, na katerem je slovar nastal« (Kern 2021).⁹

Gorjanc pri kritični refleksiji slovarskih opisov družbenih skupin in posameznic_kov izhaja iz kvirovskega teoretskega izhodišča, da spolne in seksualne identitetne kategorije niso apriorne entitete, ampak ideološki družbeni konstrukti, zaznamovani s heteronormativnostjo (Gorjanc 2015: 258). Na osnovi razumevanja slovarjev kot družbeno vplivnih besedil, ki imajo moč, da heteronormativne diskurze krepijo, obenem pa potencial, da jih slabijo in razveljavljajo, Gorjanc v slovenski jezikoslovni prostor vpelje principe kvirovske leksikografije, ki jih predstavi v prispevku *Je leksikografija lahko tudi queer?* (Gorjanc 2015) in poglobljeni raziskavi s področja kritične leksikografije, tj. znanstveni monografiji *Nije rečnik za seljaka* (Gorjanc 2017), kjer kritično preučuje heteronormativnost tradicionalne leksikografije. Monografija prinaša analizo slovenskih leksikografskih praks, a predstavlja teoretsko in metodološko spodbudo tudi drugim leksikografskim okoljem, zlasti slovanskemu, kjer so razprave, ki presegajo tradicionalne leksikografske pristope, še zmeraj relativno redke. Avtor izhaja iz temeljnih uvidov kritične leksikografije, da slovarji ne odražajo zgolj diskurzivne realnosti in teoretskih leksikografskih konceptov, ampak tudi ideološke pozicije leksikografinj_ov oz. leksikografskega kolektiva, kakor tudi razumevanje vloge slovarja v različnih družbenih kontekstih. Opozarja na nenevtralnost same leksikografske dejavnosti: »Slovarski opisi so interpretacija diskurzivne realnosti skozi oči leksikografa, zajem nestabilnega pomena, ki se v diskurzu nenehno spreminja, torej so zmeraj leksikografski približek – in obenem interpretacija, zato je logično, da je leksikografsko delo daleč od česar koli objektivnega« (Gorjanc 2017: 5). Gorjanc (2015: 257, 2017: 110–114) predstavi leksikografski proces, ki temelji na vključevanju načel kvirovskega jezikoslovja v slovarski pojmovni okvir. To v izhodišču pomeni izdelan slovarski koncept z jasno artikuliranim namenom korpusa. Temeljni namen korpusa namreč usmerja odločitve glede vključevanja besedil v korpus. Dejstvo je, da je družbeni diskurz izrazito heteronormativen in utemeljen na binarnem mišljenju, na katerem ni izgrajen zgolj prevladujoči spolni sistem, ampak različne razsežnosti družbene subjektivnosti. A če je naš namen, da v leksikografski opis vključimo tudi poskuse dekonstrukcije heteronormativnosti in hegemonih spolnih in seksualnih binarizmov, bomo v korpus sistematično vključili tudi besedila, ki so bila napisana ali prevedena prav z

---

⁹ Popolnoma nov slovar, ki temelji na sodobnem gradivu, predstavlja eSSKJ, rastoči slovar, ki je od leta 2016 dostopen na portalu Fran.

namenom dekonstrukcije družbenih norm, oziroma jih bomo združili v podkorporusu. »Razmerja med podatki iz korpusa vseh besedil in podkorporusa pa lahko razkrijejo tako konstrukcijo norme kot tudi poskuse njene dekonstrukcije« (Gorjanc 2015: 257). Predstavljeni pristop torej omogoča, če uporabim sintagmo sociolingvistke Nossem, »uravnoveženje odnosov moči v slovarjih« (2017: 172).

Poseben tematski sklop kvirovskega jezikoslovja predstavljajo raziskave diskurzivnih konstrukcij seksualnosti znotraj hegemonije hetero- in cisnormativnosti, ki jih je spodbudilo obdobje pred referendumom o noveli zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR), izvedenim decembra 2015. Gorjanc in Fišer v prispevku *Twitter in razmerja moči: diskurzna analiza kampanj ob referendumu za izenačitev zakonskih zvez v Sloveniji* (2018) s korpusnojezikoslovno metodo, ki jo kombinirata s kritično diskurzivno analizo, analizirata dve kampanji, ki sta v obdobju pred referendumom potekali na družbenem omrežju Twitter, in sicer kampanji nasprotnikov novele z računom Za otroke gre (ZOG) in zagovornikov spremembe zakona z računom Čas je za (ČJZ). V raziskavi ugotavljata, da kampanja ZOG reproducira tradicionalni koncept družine znotraj hegemonnega heteroseksualnega diskurza, diskurz heteronormativnih vrednot pa vzpostavlja kot del diskurza nacionalne kohezivnosti. V primerjavi s kampanjo ZOG, ki se umešča v ideološki okvir mobilizacijskih gibanj proti enakopravnosti na desnem političnem polu v Evropi, se kampanja ČJZ z diskurzom o človekovih pravicah umešča na liberalni pol, z uporabljenimi diskurzivnimi strategijami pa si prizadeva za spremembo normativnega družbenega reda in razmerij družbene moči. Perger in Mencin Čeplak se v prispevku *Govor, ki rani, in razmerja moči: primer LGBTQ+ skupine* (2017) posvetita analizi grafitov, ki so nastali kot neposreden odziv na politično dogajanje v zvezi z novelo zakona ZZZDR in potencialno destabilizacijo prevladujoče hetero- in cisnormativnosti. Kot ugotavljata, so v tem obdobju jezikovno krajino oblikovali grafiti, ki si prizadevajo zaščititi prevladujoče kulturne norme, povezane s spolom in seksualnostjo, in pozivajo k zaščiti tradicionalne raznospolne družine in esencializiranega spolnega binarizma, marginalizirano LGBTQ+ skupnost pa konstruirajo kot patološko in perverzno (o tem pričajo grafiti, kot so *Za zdravo družino, Za tradicionalne vrednote, LGBT je perverzija človeka* ipd.). Sočasno v heteronormativni javni prostor posegajo tudi grafiti, ki hetero- in cisnormativno družbeno strukturiranost destabilizirajo (npr. *Queer your mind, Spolna identiteta ni šala*), kakor tudi poskusi nevtralizacije oz. dekonstrukcije dominantnega oz. sovražnega diskurza (tako je bil denimo grafit *Smrt pedrom* z dodajanjem leksikalnih elementov dekonstruiran v politično sporočilo *Poroke, ne smrt pedrom*). Kot poudarita avtorici,

tovrstni posegi v javni prostor »razkrivajo nedeterminiranost družbenih razmer in razmerij moči« (Perger in Mencin Čeplak 2017: 227).

Kern in Vičar v raziskavo z naslovom *Jezik in transpolne idnetitete* (2019) vključita transspolne in spolno nebinarne subjekte in uporabita konverzijsko analizo za prikaz diskurzivne konstrukcije nenormativnih spolnih identitet. Raziskava izpostavlja cispolne predpostavke hegemonih spolnih diskurzov, tj. implicitno prepričanje, da je oseba, ki družbeno ni prepoznana kot transoseba, cispolna, in prispeva k poststrukturalističnemu razumevanju, da (spolna) identiteta ni predobstoječe družbeno dejstvo, ampak se soustvarja v družbenih interakcijah in njihovih kontekstih. Poleg preučevanja diskurzivne konstrukcije transspolnih in spolno nebinarnih identitet raziskave zadnjih let (Perger 2016; Vičar in Kern 2017; Popič in Gorjanc 2018; Kern in Vičar 2019) prinašajo tudi razširitev pojmovanja spolno vključujoče rabe jezika s transspolno perspektivo. Kot sredstvo za izražanje spolne pluralnosti, ki presega splošno razširjeno binarno pojmovanje spola, je utemeljen podčrtaj. S tem ko se zapisuje med obliko za ženski in moški slovnični spol, simbolno razpira hegemoni spolni binarizem in odpira prostor pluralnosti spolov. Prepoznan je kot legitimno sredstvo potrjevanja avtentičnosti in legitimnosti spolno nebinarnih oseb oz. kot dinamična diskurzivna praksa, ki tem osebam omogoča družbeno in diskurzivno eksistenco. Popič in Gorjanc (2018) se dotakneta tudi nasprotovanja implementaciji podčrtaja in jo pojasnjujeta v okviru slovenskega jezikovno-kulturnega prostora, ki ga označuje izrazita usmerjevalnost, obenem pa kot posledico naturaliziranega in zakoreninjenega binarnega heteronormativnega modela.

5 Sklep

Kaj kažejo svetovni raziskovalni trendi (gl. Jones 2021), lahko v naslednjih letih na področju kvirovskega jezikoslovja pričakujemo povečan obseg raziskav, ki se bodo osredinjale na preučevanje nebinarnih spolnih in seksualnih identitet, in posledično nove in kontekstualizirane teoretske opredelitve spolnih in seksualnih binarizmov. Skladno s kontinuirano širitvijo področja se hetero- in cisnormativne družbene strukture tudi vse pogosteje obravnavajo skozi prizmo interseksionalnosti oz. medpresečnosti jezikovne konstrukcije spola in seksualnosti, zato se lahko nadejamo, da bodo v prihodnjih raziskavah vse bolj v ospredju presečišča spola in seksualnosti z raso, družbeno-ekonomskim razredom, nacionalnostjo, različnimi oblikami oviranosti in drugimi osmi, po katerih poteka marginalizacija

posameznik_kov. Nove izzive za kvirovsko jezikoslovje predstavljajo tudi globalizacija, migracije in čezkulturnost. Težišče raziskav kvirovskega jezikoslovja ostaja v anglofonih kulturah, vendar bo tematika ob okrepljeni prisotnosti kvirovskih gibanj vedno bolj aktualna tudi v drugih jezikovno-kulturnih okoljih. Slovensko jezikoslovje je v svoj teoretsko-metodološki okvir relativno hitro vključilo kvirovski pristop; čeprav zaenkrat ostaja omejeno na posamezne raziskave, se v svetovno kvirovsko jezikoslovje vključuje z izvirnim prispevkom v gradivu, pristopu in izsledkih. V kontekstu sodobnih jezikoslovnih razvojev se v slovenskem jezikoslovju vsekakor kaže potreba po konsolidaciji poststrukturalističnih jezikoslovnih pristopov, ki na osnovi pojmovanja jezika kot družbeno konstitutivne prakse postavljajo v ospredje kritične in reflektivne razsežnosti raziskovanja jezika in kot taki predstavljajo izhodišče za progresivno družbeno spremembo.

Literatura

- Sara AHMED, 2006: *Queer Phenomenology. Orientations, Objects, Others*. Durham in London: Durham University Press.
- John L. AUSTIN, 1975: *How to do Things with Words*. Cambridge: Harvard University Press.
- Rusty BARRETT, 2002: Is Queer Theory Important for Sociolinguistic Theory? *Language and Sexuality. Contesting Meaning in Theory and Practice*. Ur. Kathryn Campbell-Kibler, Robert J. Podesva, Sarah J. Roberts, Andrew Wong. Stanford California: CSLI. 25–43.
- Rusty BARRETT, 2014: The Emergence of the Unmarked. *Queer Excursions*. Ur. L. Zimman, Jenny L. Davis, Joshua Raclaw. Oxford: Oxford University Press. 195–219.
- Mary BUCHOLTZ, Kira HALL, 2004: Theorizing Identity in Language and Sexuality Research. *Language in Society* 33/4, 469–515.
- Judith BUTLER, 1990: *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*. London in New York: Routledge.
- Judith BUTLER, 1993: *Bodies that Matter*. London in New York: Routledge.
- Judith BUTLER, 1997: *Excitable Speech: A Politics of the Performative*. New York: Routledge.
- Jenny L. DAVIS, Lal ZIMMAN, Joshua RACLAW, 2014: Opposites Attract: Rethorizing Binaries in Language, Gender, and Sexuality. *Queer Excursions*. Ur. Lal Zimman, Jenny L. Davis, Joshua Raclaw. Oxford: Oxford University Press. 1–12.
- Lisa DUGGAN, 2002: The New Homonormativity: The Sexual Politics of Neoliberalism. *Materializing Democracy*. Ur. Russ Castronovo, Dana D. Nelson. Durham: Duke University Press. 175–193.
- Vojko GORJANC, 2004: Politična korektnost in slovarski opis slovenščine – zgolj modna muha? *Moderno v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi: zbornik predavanj* (40. seminar slovenskega jezika, literature in kulture). Ur. Marko Stabej. Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete. 153–161.
- Vojko GORJANC, 2005: Neposredno in posredno žaljiv govor v jezikovnih priročnikih: diskurz slovarjev slovenskega jezika. *Družboslovne razprave* 21/48, 197–209.
- Vojko GORJANC, 2012a: Encoding Heteronormativity in the Target Culture: Slovenian Translations of The Merchant of Venice. *Meta: journal des traducteurs / Translator's Journal* 57/1, 145–158.
- Vojko GORJANC, 2012b: Ideologija heteronormativnosti, prevodna in jezikovna norma. *Ideologije v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi* (48. seminar slovenskega jezika, literature in kulture). Ur. Aleksander Bjelčevič. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 38–44.

- Vojko GORJANC, 2014: O heteronormativnosti slovarskega opisa slovenskega jezika: Homoseksualnost, ekshibicionizem in druge perverzности. *Narobe* 7/27–28, 12–15.
- Vojko GORJANC, 2015: Je leksikografija lahko tudi *queer*? *Slovnica in slovar – aktualni jezikovni opis* (Obdobja 34). Ur. Mojca Smolej. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 251–259.
- Vojko GORJANC, 2017: *Njje rečnik za seljaka*. Beograd: Biblioteka XX vek.
- Vojko GORJANC, Darja FIŠER, 2018: Twitter in razmerja moči: diskurzna analiza kampanj ob referendumu za izenačitev zakonskih zvez v Sloveniji. *Slavistična revija* 66/4. 473–495.
- Judith HALBERSTAM, 2005: Queer Temporality and Post-Modern Geographies. In *a Queer Time and Place: Transgender Bodies, Subcultural Lives*. New York: New York University Press. 1–21.
- Kira HALL, 2003: Exceptional Speakers: Contested and Problemized Gender Identities. *The Handbook of Language and Gender*. Ur. Janet Holmes, Miriam Meyerhoff. Maiden, Oxford, Melbourne, Berlin: Blackwell Publishing. 353–380.
- Lucy JONES, 2021: Queer Linguistics and Identity: The Past Decade. *Journal of Language and Sexuality* 10/1, 13–24.
- Boris KERN, 2015: Politična korektnost v slovaropisju. *Škrabčevi dnevi* 8. Ur. Danila Zuljan Kumar, Helena Dobrovoljc. Nova Gorica: Založba Univerze v Novi Gorici. 144–154.
- Boris KERN, 2021: Politična (ne)korektnost na portalu Fran. *Jeziškova svetovalnica*. Dostop 30. 6. 2023 na <https://svetovalnica.zrc-sazu.si/topic/4931/politi%C4%8Dna-ne-korektnost-na-portalufan>.
- Boris KERN, Branislava VIČAR, 2019: Jezik in transspolne identitete. *Slavistična revija* 67/2, 413–422.
- Vít KOLEK, 2019: Research of the Czech language from the perspective of Queer Linguistics. *Slovenščina 2.0* 7/1, 113–125.
- Lex KONNELLY, 2021: Nuance and normativity in trans linguistic research. *Journal of Language and Sexuality* 10/1, 71–82.
- Teresa de LAURETIS, 1991: Queer Theory: Lesbian and Gay Sexualities. An Introduction. *Differences: A Journal of Feminist Cultural Studies* 3/2, iii–xviii.
- William LEAP, Heiko MOTSCHENBACHER, 2012: Launching a New Phase in Language and Sexuality Studies. *Journal of Language and Sexuality* 1/1, 1–14.
- Anna LIVIA, Kira HALL (ur.), 1997a: *Queerly Phrased. Language, Gender and Sexuality*. Oxford: Oxford University Press.
- Anna LIVIA, Kira HALL, 1997b: "It's a Girl!" Bringing Performativity Back to Linguistics. *Queerly Phrased. Language, Gender and Sexuality*. Ur. Anna Livia, Kira Hall. Oxford: Oxford University Press. 3–18.
- Tommaso M. MILANI, 2018: *Queering Language, Gender and Sexuality*. Gothenburg: University of Gothenburg.
- Heiko MOTSCHENBACHER, 2010: *Language, Gender and Sexual Identity. Poststructuralist Perspectives*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Heiko MOTSCHENBACHER, 2019: Methods in Language, Gender and Sexuality Studies: An Overview. *Wiener Slavistischer Almanach* 84, 43–79.
- Heiko MOTSCHENBACHER, Martin STEGU, 2013: Queer Linguistic Approaches to Discourse. *Discourse & Society* 24/5, 519–535.
- Eva NOSSEM, 2017: Queering Lexicography: Balancing Power Relations in Dictionaries. *Queering Translation, Translating the Queer*. Ur. Brian James Baer in Klaus Kaindl. New York: Routledge. 172–187.
- Nina PERGER, 2014: Med queer teorijami, queer politikami in gejevsko-lezbičnimi gibanji. *Družboslovne razprave* 30/77, 71–89.
- Nina PERGER, 2016: Simbolno nasilje spolnega zaznamovanja v jeziku in praksi upora v visokošolskem prostoru. *Družboslovne razprave* 32/81, 41–60.
- Nina PERGER, 2020: *Razpiranje horizontov možnega. O nebinarnih spolnih in seksualnih identitetah v Sloveniji*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Založba FDV (Knjižna zbirka Psihologija vsakdanjega življenja).
- Nina PERGER, Metka MENCIN ČEPLAK, 2017: Govor, ki rani, in razmerja moči: primer LGBTQ+ skupine. *Casopis za kritiko znanosti* 45/268, 217–229.

- Damjan POPIČ, Vojko GORJANC, 2018: Challenges of Adopting Gender-Inclusive Language in Slovene. *Švremena lingvistika* 44/86, 329–350.
- Emma RENOLD, 2006: 'They Won't Let Us Play... Unless You're Going out with One of Them': Girls, Boys and Butler's 'Heterosexual Matrix' in the Primary Years. *British Journal of Sociology of Education* 27/4, 489–509.
- Adrienne RICH, 1980: Compulsory Heterosexuality and Lesbian Existence. *Signs* 5/4, 631–660.
- Branislava VIČAR, Boris KERN, 2017: Možnosti jezikovnega izražanja nebinarnih transspolnih identitet v slovenščini. *Dialogi* 53/11–12, 223–237.
- Ben VINCENT, Anna MANZANO, 2017: History and Cultural Diversity. *Genderqueer and Non-Binary Genders*. Ur. Christina Richards, Walter Pierre Bouman, Meg-John Barker. London: Palgrave Macmillan. 11–30.
- Monique WITTIG, 1992: *The Straight Mind and Other Essays*. Boston: Beacon.
- Lal ZIMMAN, 2021: Beyond the Cis Gays' Cis Gaze. *Gender and Language* 15/3, 423–429.

